

А. В. Петік

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Національної академії Національної гвардії України

РАНЖИРУВАННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ З ПРИПИНЕННЯ ГРУПОВИХ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ЗАСУДЖЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ

Визначено фактори, які можуть вплинути на виконання завдань із припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань. З використанням методу експертного оцінювання проведено ранжирування факторів. Крім того, розкрито зміст кожного фактора та здійснено їх оцінювання.

Ключові слова: метод експертного оцінювання, фактор, Національна гвардія України, ранжирування.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», Національна гвардія України (далі – НГУ) бере участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань [1]. Виконання такого завдання має свої особливості та обумовлене багатьма факторами, які мають різний вплив. Як правило, кількість таких факторів може бути великою, і, як наслідок, зі збільшенням їх чисельності виконання завдань ускладнюється, особливо коли ситуація, що склалась, має непередбачуваний характер.

Отже, визначення сукупності факторів, їх ранжирування та виокремлення більш значущих є одним із основних завдань, яке має вирішуватись у процесі розроблення методичних підходів щодо оцінювання ефективності виконання завдань із припинення групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань (далі – УВП).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процесу визначення сукупності факторів, що впливають на результати виконання завдань, присвячена певна кількість публікацій [2–6].

Наприклад, авторами роботи [2] з використанням методів експертного оцінювання проведено ранжирування факторів, що впливають на склад і чисельність угруповань НГУ, призна-

чених для виконання завдань із забезпечення громадської безпеки. Але визначені фактори не повною мірою враховують специфіку виконання завдань НГУ під час реагування на ситуації, що виникають в установах виконання покарань.

У [3] експертним методом визначено та проаналізовано основні фактори, які зумовлюють низький рівень імовірності реалізації однієї із загроз національній безпеці України – спроби створення й існування на території сучасної України незаконних збройних формувань. Але наведені фактори не враховують характеру завдань, які виконуються під час реагування на ситуації, що виникають в установах виконання покарань.

У роботах [4–6] експертним методом розглянуто фактори, що впливають на результати виконання бойових завдань підрозділами Збройних сил України. Але такі фактори необхідно враховувати у тому разі, коли сили НГУ залучаються до виконання завдань в умовах ведення бойових дій (операцій).

Тому актуальним залишається дослідження факторів, що впливають на виконання завдань із припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань НГУ, а також визначення їхньої значимості та виокремлення найбільш значимих.

Мета статті – визначення факторів, які впливають на результати виконання завдань із припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань, розкриття

їхнього змісту, оцінювання їхньої значущості та виокремлення найбільш значимих.

Виклад основного матеріалу. Згідно з [2] фактором розуміється чинник, умова, обставина, змінна величина, що за припущенням впливає на результат та ефективність дій. Фактори, що впливають на результати виконання завдань НГУ, як правило, визначаються з використанням методу експертної оцінки. Це – метод, заснований на отриманні та обробці даних, отриманих внаслідок опитування спеціалістів. До експертного оцінювання факторів були залучені викладачі та науковці Національної академії НГУ та співробітники управління Державної кримінально-виконавчої служби України, що мали приблизно однаковий досвід і знання у сфері, яка досліджується. Для оцінювання фахового рівня експертів було використано підхід, запропонований у [7]. Для дослідження рівня важливості факторів, а також виокремлення найбільш важливих використано підхід, запропонований у [2]. За результатами дослідження було обрано фактори, що впливають на результати виконання завдання з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань Національною гвардією України. Такими факторами є:

1. Рівень складності оперативної обстановки в районі дислокації УВП. Якщо рівень складності оперативної обстановки кризовий або надзвичайний [8], може виникнути ситуація, коли сили НГУ, що дислокуються в районі розташування УВП, залучені до виконання інших завдань.

2. Участь «авторитетів» і лідерів в акціях протесту (масової непокори). Залежно від обласного центру, де розташована УВП, кількість так званих «авторитетів» або неформальних лідерів може значно відрізнятись.

3. Рівень агресії з боку учасників. Етап динаміки натовпу, ступінь загострення ситуації.

Динаміка натовпу [11] – процес формування певного скупчення людей під впливом різноманітних соціально-психологічних, ідеологічних і фізіологічних факторів, що проходить із моменту виникнення натовпу до цього зникнення, в якому може відбуватись трансформація натовпу з неагресивного в агресивний. Розподіляється на чотири умовні етапи:

Перший етап – формування причин і приводів для виникнення натовпу.

Другий етап – формування активного натовпу.

Третій етап – кульмінація динаміки натовпу, трансформація неагресивного натовпу в агре-

сивний, виникнення масових заворушень. Вандалізм, підпали, погроми, вбивства; захоплення будівель, заручників; вчинення диверсій, застосування зброї.

Четвертий етап – згасання, починається після застосування сили з боку сил правопорядку або коли натовп досягнув своєї мети.

4. Рівень безпеки установи виконання покарань.

Спеціальні виховні установи (виховні колонії): особи, які вчинили злочин у неповнолітньому віці й до набрання вищою законом сили досягли повноліття, направляються до виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання [9].

Виправні колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання: із СІЗО направляються чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини невеликої та середньої тяжкості; жінки, засуджені за злочини невеликої та середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини [9].

Виправні колонії середнього рівня безпеки: із СІЗО направляються жінки, засуджені до покарання у вигляді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування або амністії; чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за тяжкі та особливо тяжкі злочини; чоловіки, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за вчинення умисного злочину невеликої та середньої тяжкості в період відбування покарання у вигляді позбавлення волі [9].

Виправні колонії максимального рівня безпеки: із СІЗО направляються чоловіки, засуджені до покарання у вигляді довічного позбавлення волі; чоловіки, яким покарання у вигляді смертної кари замінено довічним позбавленням волі; чоловіки, яким покарання у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування або амністії; чоловіки, засуджені за умисні особливо тяжкі злочини; чоловіки, засуджені за вчинення умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період відбування покарання у вигляді позбавлення волі [9].

5. Можливість підтримання зв'язку серед ув'язнених (мобільного). Відповідно до розділу XIV наказу Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 р. № 2186/5 телефонні розмови засуджених, які тримаються у виправних устано-

вах, можуть здійснюватися за допомогою мобільних телефонів, які вони мають право зберігати при собі. Наявність телефонів може привести до зростання ймовірності виникнення подібної ситуації на іншому об'єкті в іншому регіоні.

6. Можливість участі третіх осіб поза межами УВП. Під час організації бунтів усередині установи можуть використовуватись особи для дій ззовні, особливо коли збільшились випадки незаконного переміщення зброї із зони проведення антитерористичної операції на сході України та її застосування на решті території держави.

7. Категорія ув'язнених за видами скоєних злочинів. Сьогодні злочини, що скоюються в Україні, мають таку класифікацію: злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Саме на чисельність осіб, які притягнуті до відповідальності за скоєння тяжких та особливо тяжких злочинів, повинна бути звернена більша увага [10].

8. Кількість судимостей ув'язнених – співвідношення кількості відбутих покарань на одного засудженого з урахуванням тяжкості скоєних злочинів.

9. Наявність сектору максимального рівня безпеки. У колоніях середнього рівня безпеки може створюватись сектор максимального рівня безпеки (засуджені до довічного ув'язнення). Саме такій категорії ув'язнених у разі виникнення масових заворушень в УВП повинна приділятися максимальна увага [9].

10. Наявність в установі заборонених речей у вигляді психотропних, наркотичних речовин тощо. Засудженими за допомогою використання різних хитрощів можуть передаватись психотропні, наркотичні речовини. Саме після вживання таких речовин з'являються такі риси характеру, як агресивність, байдужість тощо.

11. Наявність вибухових і запалювальних речовин, холодної та вогнепальної зброї. Є ймовірність, що в засуджених можуть бути зброя, вибухові речовини, якими вони заволоділи або які отримали із зовнішнього периметру через огорожу та які здатні застосувати.

12. Чисельність групи швидкого реагування в УВП. У кожній установі створюється позаштатна група швидкого реагування з працівників установи, чисельність групи визначає начальник установи. В умовах відсутності можливостей самостійно реагувати на ситуації, що виникли, для надання допомоги будуть залучені сили та засоби НГУ.

13. Склад і чисельність міжрегіональної воєнізованої групи швидкого реагування. У кожному регіоні створюється воєнізована група швидкого реагування, але їхня зона реагування може бути до кількох областей і за одночасного виникнення ситуацій в УВП ця група буде не здатна до ефективного реагування.

14. Фактична чисельність ув'язнених, що перебувають в УВП. Обов'язковим є визначення фактичної чисельності, особливо в умовах, коли існують випадки фактичного перепоповнення УВП.

15. Рівень навченості особового складу НГУ до реагування на ситуації, які пов'язані з груповими протиправними діями засуджених в умовах виконання покарань.

16. Втрати адміністрацією установи контролю над ситуацією, що виникла (обмежено контрольована або неконтрольована). Такі умови значно ускладнюють отримання інформації про стан в УВП та подальші дії.

17. Район розташування УВП. Від розташування УВП (населеного пункту або поза населеним пунктом) буде залежати функціональний склад НГУ, порядок їх залучення до виконання завдання.

18. Кількість осіб зі складу ув'язнених, які підтримують правовий устрій установи з виконання покарань. За наявності такого контингенту є можливість отримання додаткової інформації про стан на території виникнення ситуації.

19. Пору року. Такий фактор впливає на такі умови, як тривалість виконання завдання однією зміною, наявність місць обігріву взимку тощо.

20. Склад міжвідомчого угруповання, що залучений до виконання СБЗ. Від врахування цього фактора залежать порядок організації взаємодії, розподіл відповідальності між структурами, що будуть входити до складу міжвідомчого угруповання.

У таблиці 1 та з використанням апріорної діаграми рангів (рис. 1) показано результати експертного оцінювання факторів, що впливають на результати виконання завдання з припинення групових протиправних дій засуджених в умовах виконання покарань Національною гвардією України.

З результатів ранжирування (табл. 1) та після встановленого порогу можливо побачити, що найбільш значимими факторами, які необхідно врахувати насамперед, є такі: фактична чисельність ув'язнених (№ 7); категорія ув'яз-

Результати ранжування факторів, що впливають на результати виконання завдання з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань Національною гвардією України

Результати експертного опитування															
Умовні номери експертів, m								Сума рангів	Середня сума рангів	Відхилення суми рангів	Квадрат відхилення	Місце	Вага показника	Коефіцієнт конкордації	
1	2	3	4	5	6	7	8								
Ранги оцінки a_{km}								Δk	Δ^-	Δ^+_{k}	$(\Delta^+_{k})^2$	M	q_k	W	
1	Рівень складності оперативної обстановки в районі дислокації УВП	5	6	4	7	5	6	5	5	43	84	-41	1681	16	0,024
2	Участь «авторитетів» і лідерів в акціях протесту (масової непокори)	3	2	3	3	3	3	3	3	23	84	-61	3721	18	0,014
3	Рівень агресії з боку учасників. Етап динаміки натовпу, ступінь загострення ситуації	1	3	2	1	1	5	1	4	18	84	-66	4356	19	0,010
4	Рівень безпеки установи виконання покарань	8	7	8	6	8	9	7	8	61	84	-23	529	15	0,029
5	Можливість підтримання зв'язку серед ув'язнених (мобільного)	4	1	5	4	4	4	4	1	27	84	-57	3249	17	0,019
6	Можливість участі третіх осіб поза межами УВП	10	11	9	14	10	10	10	12	86	84	2	4	11	0,048
7	Категорія ув'язнених за видами скоєних злочинів	18	18	20	19	20	18	20	20	153	84	69	4761	1	0,095
8	Кількість судимостей ув'язнених	7	8	7	11	7	7	8	7	62	84	-22	484	13	0,038
9	Наявність сектору максимального рівня безпеки	6	5	6	8	6	1	6	6	44	84	-40	1600	15	0,029
10	Наявність в установі заборонених речей у вигляді психотропних, наркотичних речовин тощо	16	17	16	16	17	16	16	16	130	84	46	2116	5	0,076
11	Наявність вибухових і запалювальних речовин, холодної та вогневальної зброї	13	14	13	15	13	13	11	13	105	84	21	441	8	0,062
12	Чисельність групи швидкого реагування в УВП	2	4	1	2	2	2	2	2	17	84	-67	4489	20	0,005
13	Склад і чисельність міжрегіональної воєнізованої ГШР	17	16	17	20	16	17	18	17	138	84	54	2916	4	0,081
14	Втрата адміністрацією установи контролю над ситуацією	12	15	12	12	11	12	12	10	96	84	12	144	9	0,057
15	Рівень навченості особового складу НГУ	9	9	10	5	9	8	9	9	68	84	-16	256	12	0,043
16	Фактична чисельність ув'язнених	19	20	19	18	19	19	17	19	150	84	66	4356	2	0,090
17	Район розташування УВП	11	10	11	9	12	11	15	11	90	84	6	36	10	0,052
18	Кількість осіб зі складу ув'язнених, які підтримують правовий устрій УВП	20	19	18	17	18	20	19	18	149	84	65	4225	3	0,086
19	Пора року	14	13	14	10	15	14	14	14	108	84	24	576	7	0,067
20	Склад міжвідомчого угруповання, що залучений до виконання СБЗ	15	12	15	13	14	15	13	15	112	84	28	784	6	0,071
Всього		210	210	210	210	210	210	210	210	1680			40724	211	1,00

0,957

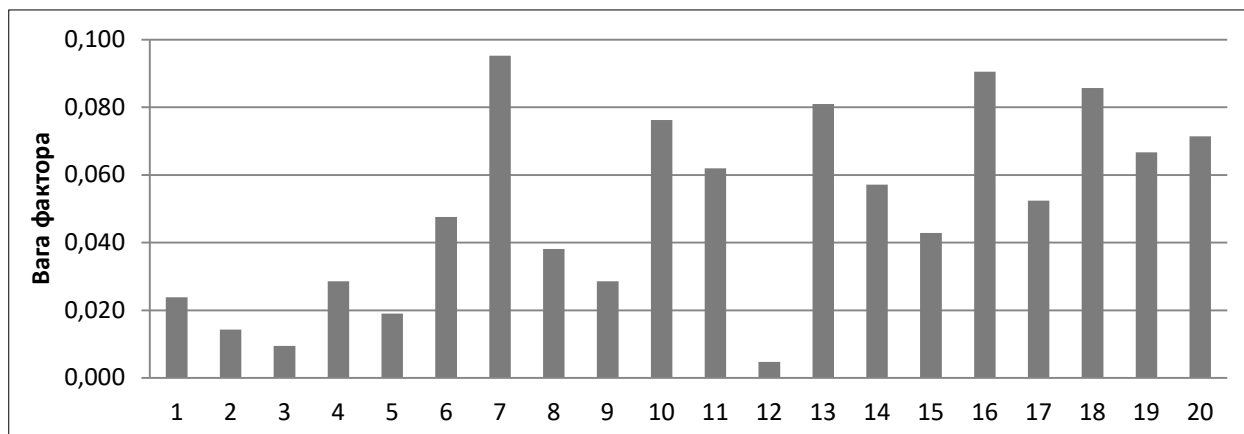

Рис. 1. Априорна діаграма рангів

нених за видами скоєних злочинів (№ 16); наявність вибухових і запалювальних речовин, холодної та вогнепальної зброї (№ 11).

За умовою обмеження часу для прийняття рішення на залучення сил НГУ до виконання завдань може виникнути необхідність врахування тільки найбільш значущих факторів. Для цього експертним методом визначається поріг L , при якому всі фактори, що мають величину впливу меншою за величину встановленого порогу не враховуються. Зазначений поріг L дозволяє виявити та відокремити фактори, ступені значимості яких практично не впливають на результати виконання завдань. Також, зазначений поріг поділяє фактори на дві групи: основні, що необхідно використовувати при підготовці рішення та додаткові, використання яких підвищить обґрунтованість рішення [2].

Висновки і пропозиції. Отже, у статті за допомогою експертного оцінювання визначено фактори, що впливають на результати виконання завдань із припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань, розкрито їхній зміст, проведено оцінювання їхньої значущості та виокремлення найбільш значимих.

Проведене оцінювання показало, що запропонований підхід дає змогу більш точно розраховувати числові значення факторів та оцінити їхню значимість, що в кінцевому підсумку призводить до більш раціонального варіанту розподілу сил для виконання завдань.

Перспективним напрямом подальшої роботи є розроблення показників і критеріїв оцінювання ефективності залучення сил і засобів НГУ для виконання завдань із припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань Національною гвардією України.

Список використаної літератури:

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 12.11.2017).
2. Адамчук М.М., Бабков Ю.П., Колянда В.В., Кучерина С.Є. Результати ранжирування факторів, що впливають на склад та чисельність угруповань Національної гвардії України, які створюються для виконання завдань забезпечення громадської безпеки. *Честь і закон*. 2015. № 2. С. 35–41.
3. Бацамут В.М., Бабков Ю.П. Аналіз чинників, що зумовлюють низький рівень імовірності створення й існування на території сучасної України незаконних збройних формувань. *Честь і закон*. 2011. № 1. С. 24–31.
4. Способы материального обеспечения. URL: <http://www.vko.ru/konceptcii/sposoby-materialnogo-obespecheniya> (дата звернення: 14.11.2017).
5. Евдаков В.И. Ранжирование задач и объектов поражения объединением ВВС в операции с применением обычных авиационных средств поражения. *Вестник Академии военных наук*. 2006. № 1(14). С. 27–32.
6. Тимошенко Р.І., Загорка О.М., Колесніков В.О. Ранжирування факторів, що впливають на склад угруповання військ, яке створюється для відбиття агресії. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2014. № 2. С. 7–12.
7. Ляшенко І.О. Визначення фахового рівня експертів з оцінки кількісних значень показників, що характеризують заходи запобігання воєнного конфлікту. *Збірник наукових праць Харківського університету повітряних сил ім. І. Кожедуба*. 2015. № 2. С. 54–56.
8. Полторак С.Т., Бабков Ю.П., Бацамут В.М. Математична модель залучення резервів

- військових частин внутрішніх військ з урахуванням оперативної обстановки у районах їх постійної дислокації та важливості завдань у районах призначення. Честь і закон. 2013. № 1. С. 83–90.
9. Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб засуджених до позбавлення волі: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 2012 р. № 222/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0213-12> (дата звернення: 27.11.2018).
10. Кримінальний Кодекс України. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 27.11.2018).
11. Приходько І.І., Тімченко О.В., Полторак С.Т. та інші. Психологія натовпу та управління ним при виконанні службово-бойових завдань: навч. посібник. НАНГУ, 2015. 175 с.
-

Петик А. В. Ранжирование факторов, которые влияют на результат выполнения задачи по пресечению групповых противоправных действий осужденных в учреждениях исполнения наказаний Национальной гвардией Украины

Определены факторы, которые могут влиять на выполнение задач по прекращению групповых противоправных действий осужденных в учреждениях исполнения наказаний. С использованием методов экспертного оценивания проведено ранжирование факторов. Кроме этого, раскрыто содержание каждого фактора и осуществлено их оценивание.

Ключевые слова: метод экспертной оценки, фактор, Национальная гвардия Украины, ранжирование.

Petik A. V. Ranking of the factors that influence the result of the task of interdiction of group illegal actions of convicts in penal institutions of the National Guard of Ukraine

The factors that can influence the performance of tasks to stop the group illegal actions of convicts in penal institutions are determined. Using the methods of expert appraisal, factors were ranked. The significance of these factors was assessed and disclosed.

Key words: method of peer review, factor, National Guard of Ukraine, ranking.